

Gamla herrgården : berättelse /

Nycander, Fredrik,

59 C Br.

National Library
of Sweden

C. A. D. Hammarén.

Gamla herrgården

Berättelse

af

Fredrik Nycander

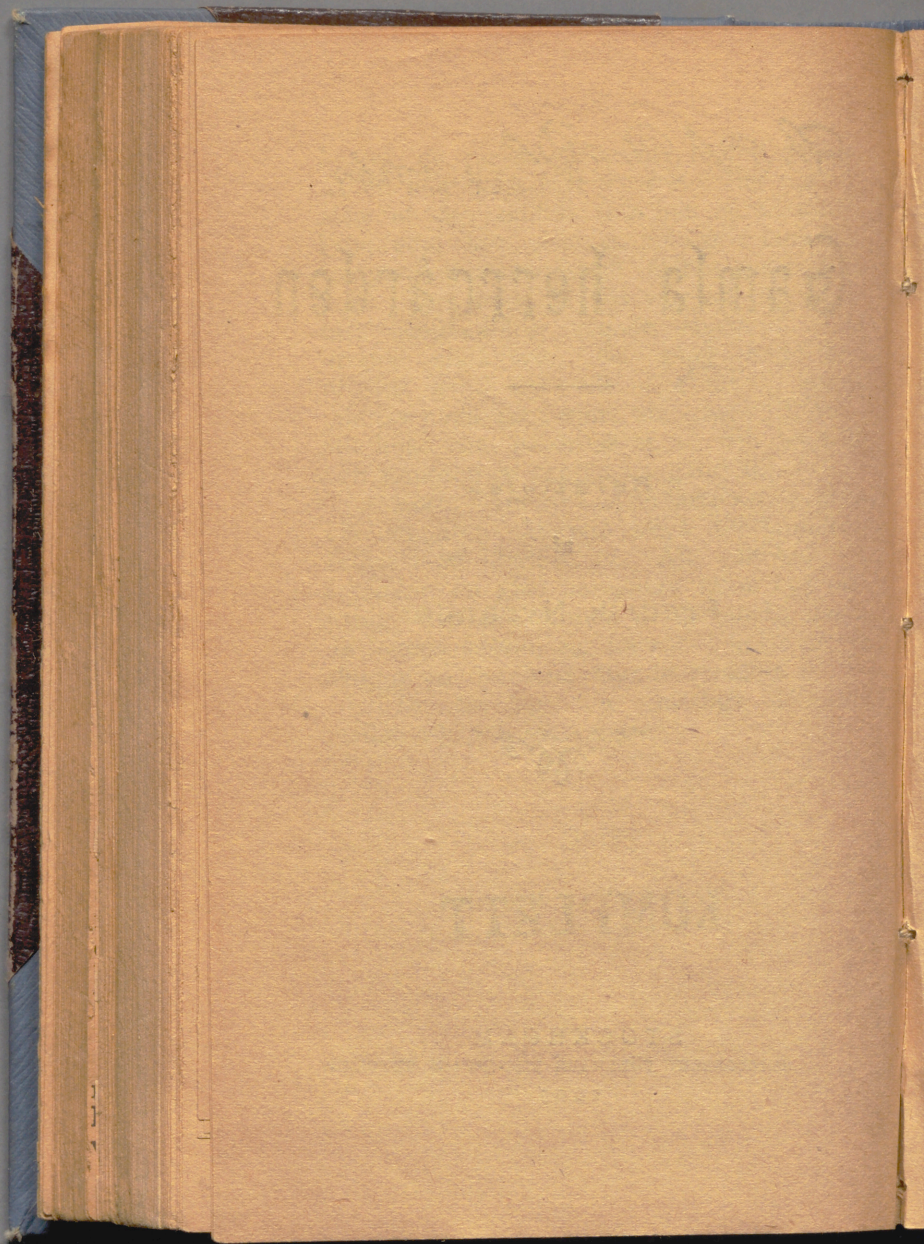

KOMPLETT.

STOCKHOLM

AKTIEBOLAGET FÖRENADE TIDNINGARS TRYCKERI

1905

Högsommargass.

Lindarne stodo i blom. De doftade honung. Humlorna surrade i dem. Det lät som en stor orgel.

De yfviga träden lutade sina kronor mot den hvita manbyggnadens brutna tak. Ekhuset, bortåt tvåhundra år, låg på en brant, i hvilken en åldrig ask klamrade sina sega rötter. När stormen kom, skälfdde trädet. Det såg ut, som om det skulle ramla ned i daldjupet till de röda uthusen, som lågo där i lä.

Gårdsplanen var uppmurad på berget. De röda flyglarnas gafflar höjde sig spetsiga på sina väldiga murar. Sjötrappan, som ledde upp från den branta fjordbacken, skar in midt på gårdens långsida, utefter hvilken löpte en låg häck. Öfver den susade träd, hvilkas ålder var svår att bestämma.

Eftermiddagssolen gnistrade mot gårdsanden, som stalldrängen gick och hackade. Ty det var lördag och ångbåtsdag. Rosor, resedor och dalior prunkade på de långa rabatterna på bägge sidor om hufvudbyggnadens vildvinsomslingrade veranda, och Tom gassade sig nedanför trappan med nosen i sanden.

Genom fönsterna stupade solgatan mot salsgolfvet. Liljor, fuchsior och pelargonior doftade på blomsterställningen, som mist nästan alla videbågarne utmed fotkanten. Där lågo snäckor och susade.

Flugor surrade uppefter rutorna, af hvilka en hörnruta var grön. Pendylen knäppte sakta.

Middag var nyss äten.

Gösta, en trettifem års man, till yrket litteratör och för närvarande den lataste människa på jorden — man hade ju semester, då skulle man väl lata sig! — satt i ömman och gäspade. Han mådde så godt efter middagen. Hvad hade han ätit? Jo, först räkor, som han sjelf fångat i Barrvik i morse — han hade händelsevis gått tidigt upp. Ensam i den vindstilla bukten, i den ljusblå ekans för, med häfven i hand, alla räkorna sofvande i den korta, gröna tången på det solbelysta långgrundet.

Så sparrissoppa, kyckling, nackad helt oskyldigt, och smultron. Hvar dag kom den barbenta tösen med jordbär till herrgården. Där växte fullt på skogsgläntan.

Han bytte inte den delikataste middag på Operakällaren mot en i sitt hem.

Han tittade på de andra kring bordet. Där satt hans gamle far, f. d. löjtnanten. Han såg tård ut. Ögonen voro grå, melankoliska. Skägget hade vitnat på sista åren, efter mors död.

Mor! Han betraktade hennes porträtt ofvanför taffeln, som aldrig öppnades, sedan hon slutat spela på den. Hvad Disa, hans yngre syster, liknade henne! Samma fina, blida drag. Magna hade något kargt i ansiktsdragen. Det var efter far.

Där sutto de nu och läste tidningar. Då och då smuttade de på kaffet. Ingen sade något. Blott rasslet af ett tidningsblad eller skramlet af koppen, när den sattes på fatet.

Han beundrade deras förmåga att läsa i sommarhettan. Sjelf hade han så mycket att göra med trycksvärta hela året, att han helst ville tänka på annat under fritiden. Men här på landet hade man bara romanerna och tidningarna att sysselsätta sin fantasi med. Här var allt så händelseöst. Här sutto de, några få peroner, hela vintern. Som barn i vrån lyssnade de till den stora världens brus utanför gårdshäcken.

Han var nervös. Han tänkte på Rickard, som skulle komma med ångbåten. Han var orolig för konflikten.

Han såg på fadern. Han hade inte talat om vännens tillnamn, fastän gubben varit nyfiken. Han hade fått tillåtelse att bjuda hem sin bästa vän. Gubben skulle nog få förklaring. Han skulle komma att såra sin far. Men det var nödvändigt för Disas skull. Han afgudade henne.

Brates magra händer letade bland tidningarna.

— Hvad söker du, far?

— Länstidningen.

Gösta hittade den.

— Här. Ännu ouppviken.

— Den tar jag alltid sist.

Brate tog emot den, vecklade upp den, ögnade, fastnade på en spalt, läste, stirrade, tog sig med ena handen om hufvudet, kramade med den andra ihop tidningen, stödde

sig mot bordet. De andra sprungo upp från sina platser.

— Hvad är det?

— Ingentng. Mitt gamla onda. Jag går in till mig.

— Vill du inte ha något stärkande?

Magna var alltid rådig.

— Nej. Låt er inte störas af mig.

Han gjorde en afvisande gest, gick med svårighet öfver golfvet, in i sitt rum, vred om nyckeln.

Barnen sågo på hvarandra.

De hörde honom gå därinne — den eviga ångesten. En människa, som aldrig fick ro. Han fick ofta sådana anfall. Långa tider var han riktigt dålig, kunde knappt gå öfver golfvet. Men han gick ändå. Ingen fick hjälpa honom. Taktfasta, militäriska steg. Det lät så ödsligt i de stora rummen.

Doktorn hade sagt, att han inte kunde förstå, hur löjtnanten kunde lefva. Hans hjärta slog bara fyrtio slag i minuten. Men tack vare den starka kustluften, så...

Gösta fick mål i mun.

— Men det måste ju ha stått något i tidningen, som...

Han tog hastigt tidningen, blicken flög öfver spalterna.

Systrarna stodo frågande.

— Nå?

— Inte hvad jag kan se. Jo, här har jag det! "Dödsmarschen till..." Hela den gamla historien.

— Som ingen får tala om här i huset, så att han hör det.

— Hvem har skrivit artikeln?

— "Memor". Någon minnesgod militär. Åh, det är i sommar fyrtio år se'n. Också ett fyrtioårsjubileum! Jojo, författaren ger liket uppsträckning.

"Liket" var öfverste Maltoff, orsaken till olyckan. Det var då också ett omänskligt företag. Att låta regementet marschera i den värsta, tropiska hetta, marschera om dagarne, inte bara om nätterna, därtill i nya uniformer, som gjorde värmen ännu olidligare. Gentilt skulle det vara! Så förlorades en hel rastdag på grund af felräkning. Som jagade, flämtande djur drefvos bohuslänningarne fram mot manöverplatsen. De stöpo till höger och vänster. När regementet uppnådde Kärnboda, såg det ut som en trasa. Somliga blefvo vansinniga, andra togo lifvet af sig.

Faderns namn stod inte nämndt. Men där fanns en antydan. En officer med lysande förutsättningar — fick solsting — hälsan bruten för hela lifvet — måste ta afsked.

Disa satt i tankar.

— Att den artikeln skulle stå där i dag!

Magna förstod inte.

— I dag?

Disa blef öfverraskad, men fann sig

— Då vi hade så trefligt, då Göstas vän kommer.

— Vi få behärska vår sinnesstämning.

Gösta såg framför sig.

— Det vore en uppgift att bringa reda i allt det gamla!

Magna såg på brodern.

— Hur menar du?

— Att få far att glömma sin olycka.

— Det kan han inte. Nämn inte döds-

marschen. Då stänger han in sig, visar sig inte.

— Är det sorg eller hat?

— Svårt att säga. Men gammal har han blifvit.

— Han är ju sextiofem år.

— Ryggen rak, gången spänstig. Militä r i hvar tum. Men ansiktet askgrått, utmagradt. Ögonen utbrunna. Ett förfeladt lif.

Det blef en paus, under hvilken de hörde faderns dofva steg.

Magna undrade öfver systemens tystnad.

— Hvad tänker du på?

— Jag väntar.

— På hvad?

— Angbåten.

Lite maliciöst.

— Är du så intresserad af vår gäst?

Disa reste sig, kastade med en hufvudknyck tillbaka håret i pannan.

— Kom, Gösta,, vi gå ut i trädgården. Vi ska sätta blommor i vassen, så att här ser treffligt ut, när din vän kommer.

Magna såg efter dem och mumlade:

— Här är något i görningen. Alltid ska jag hållas utom.

Hon hörde inspektorens tunga steg i tamburen. Dalén kom in, groflemmad, solbrynt. Han gjorde den vanliga tafatta bugningen, lade mössan på en stol.

— Godeftermiddag.

— Kaffet väntar.

Han tog det som en förebråelse och ursäktade sig. Det var inte så lätt att komma ifrån i höbärgningen. Och så hade det händt något, som fördröjt honom. Ett lass körde mot laddörren. Men han flyttade det åt sidan, så att det kom loss.

Hon betraktade hans grofva gestalt. Det kom beundran i tonen.

— Hvad ni är stark!

— Ja, nog får man muskler, alltid!

Hon serverade kaffe.

— Sitt ner!

Han såg på de mörkröda sofforna och emmorna.

— Fröken har tagit bort öfverdragen.

— Vi vänta främmande.

— Jag sätter mig på en af småstolarna.

— Nej, sitt i emman!

— Tack.

Ändtligen satte han sig, tog koppen mellan sina stora, röda händer, doppade och drack.

Han borde säga något.

— Hvem kommer? En släkting?

— En Stockholmsvän till min bror?

— Då blir här väl lif. För nog är det tyst. Hela vintern fyra människor, som titta på hvarandra.

Det kom en rynka i hennes panna.

— Är herr Dalén missnöjd?

— Jag har väl hut i kroppen! Men nog vore det roligt, om här någon gång dansades. Det finns ungdom hos prestens, länsmans och doktors.

— Se'n mor dog, vill far inte, att det ska'

dansas. Tycker herr Dalén så mycket om att dansa?

Han småskrattade.

— Jag är ingen salongsmänniska — nähä, det kan man inte säga — men nog är det trefligt att hålla ett fruntimmer om lifvet.

Hon tittade på honom. Lite otymplig var han, förstås, men ...

— Ta lite mer kakor. Jag har nyss bakat.

Han tog nya och mumsade.

— Jag äter som en björn.

— Ta med sig lite ut i arbetet. Det kan vara godt att ha något att knapra på.

Hon fick lust att skämma bort honom, stoppade kakor i hans fickor.

Han blef generad.

— Jag sitter här som en liten pojke, som får kakor af mormor.

Hon blef stött.

— Mormor?

— Förlåt. Det slapp ur mig.

— En förlägen paus uppstod, hvarunder han drack så häftigt, att han spillde kaffe på byxorna. Han torkade bort det med rockärmen och sa med munnen full af mat:

— Man ska inte tala, medan man äter.

Han svalde.

— Hvar är fröken Disa?

— I trädgården.

— Se, det var närmast på henne, jag tänkte, när jag sa, att här borde dansas. Hon är ett så lifligt fruntimmer. Hon har varit i Stockholm. Hon längtar efter nöjen. Ja, fröken är ju mera stadig — — —

Hon afbröt,

— Vill herr Dalén ha mer?

— Nä, tack. Nu är jag belåten.

Han satte ifrån sig koppen.

— Jag undrar, om inte löjtnanten borde låta henne komma ut på allvar, och inte bara på en liten titt.

— Far vill inte släppa Disa från hemmet. Hon kunde få för mycket moderna idéer.

— Tänk, det är alldeles som med lokomobilen!

— Lokomobilen?

— Som jag har bedt löjtnanten köpa ett helt år. Pytt sa'n! Fyra par oxar ska' det vara, som dra tröskverket. Men det går alldeles för långsamt.

— Far vill, att allt ska bli vid det gamla.

— Det var aldrig värdt.

Hon såg sträng ut. Han hostade.

— Fröken Magna!

— Ja.

— Är löjtnanten ond på mig, för att jag vill ha en lokomobil?

— Man får väl säga sin mening.

— Tror fröken, att han är nöjd med mig

— — — så där i allmänhet?

— Helt säkert.

— Fröken Magna!

— Ja.

— Kan jag hysa fullt förtroende till er?

Hon tyckte synd om honom.

— Visst har ni det.

— Ni har alltid varit så snäll emot mig.

Det är inte första gången, ni stoppar kakor på mig —

Han fick inte fram det.

— Nä, det är bäst, jag tiger och går.

Han reste sig.

— Seså, sitt kvar och säg, hvad ni har på hjärtat.

Han satte sig igen.

— Hvad tycker fröken egentligen om mig?

— Riktigt bra, det kan jag försäkra.

— Och ni skulle inte ha något emot att —

— Tvärtom.

Det kom hastigt, ofrivilligt.

Han blef brydd.

— Nä, nu missförstod ni mig bestämdt.

— Säg inte det, jag förstod nog.

— Nä, det var inté det.

— Hvilket?

— Det, som ni tänkte.

— Jag tänkte ingenting.

— Det var bra det.

— Ni måste uttrycka er tydligare.

— Det är inte så lätt.

Hon tyckte inte om omvägen.

— Är herr Dalén kär?

— Något ditåt.

— Se, det gick ju.

Han satt och strök sig med händerna på byxbenen.

— Jag har tänkt, att när jag blir min egen herre, skulle hon få det riktigt bra. Och det kan bli snart det. För jag ligger i underhandlingar om en gård. Den är inte stor, men det blef i alla fall ett hem. Lekstad. Låter det inte vackert?

— Idylliskt.

— Nä, jag vet inte, om jag vågar.

— Att ta gården?

— Nä, att fråga er, om ni har något emot att —

Han tvärstannade.

— Säg ut!

— Att råga er syster, om...

— Min syster?

Hon stod häpen. Det hade hon aldrig märkt. Nu kom hans syndabekännelse.

— Jag är betagen i fröken Disa. Hon är min första tanke om morgonen, när jag ringer hop folket med vällingklockan. För hvart steg jag tar på åkern, drömmer jag om henne. Så har det varit länge. Men tror ni, att en så'n tjockskalle som jag har kunnat... Nå, det fastnar i halsen på mig.

Hon blef grumlig i rösten.

— Och nu vill ni, att jag ska fria för er?

— Något ditåt.

I detsamma kom Disa i dörren. Hon hade förklädet fullt med rosor, resodor och lindblommor.

— Där kommer min syster. Var så god!

Magna satte häftigt kopparne på kaffebrikan, tog den med bägge händerna och gick. Nu skulle hon gräla på pigorna i köket.

Disa gick till bordet framför den stora spegeln mellan fönsterna, tömde ut hela fång-
et och började ordna blommorna i vasen.

Dalén stod kvar och såg.

Hon smålog.

— Nå, hur går det med höbärgningen?

— Snart är alltihop inne.

— Nå, då så.

Han ville inte gå.

— Vackra blommor, det där!

Hon tog några stycken, tryckte dei
skämtsamt under hans näsa.

— Känn, så de dofta.

Han for tillbaka.

— Fick ni honung om näsan?

— Det är så man kan bli yr i hufvudet.
Får jag hjälpa er att ordna blommorna?

— Förstår ni er på sådant?

— Jag ville så gärna.

— Tack, det gör jag helst sjelf. Ni förstår er bättre på harfvar, plogar och lokombiler...

— Å, såna händer ni har!

— Hvafalls, ä de inte rena?

Hon vände på dem.

— Jag menar: så flinka och mjuka. Det är så man vill smeka dem. Fast mina händer ha så groft skinn.

Han gjorde en rörelse med handen som till smekning.

— Så ni pratar! Se där, håll blommorna åt mig.

Hon stoppade hans händer fulla med allt det röda, gula och gröna.

— Nä men...

— Så gör man med unga herrar, som inte kan hålla sig i styr.

— Det är inte så lätt.

Hon vände honom ryggen och gnolade.

— Hvad ni är glad!

— Min natur. Fast mitt hem är så allvarligt. Aldrig ett danssteg, aldrig lite ungdom och dårskap. Aldrig en ton ur pianot. Strängarna rosta. Men här skulle klinga en sprittande vals, vi skulle dansa, så att dammet flög och golftiljorna knakade!

— Hvad vi tänka lika.

— Jaså, gör vi det. Det var ju intressant.

— Kan inte fröken ställa till en ungdomsbrudning?

Hon blef allvarlig.

— Här kommer nog snart att spelas upp en annan vals.

— Hvilken då?

— Det begriper ni inte.

— Därför frågar jag.

— Men jag tiger.

— Det var snällt.

— Tycker ni, det är roligt att gnabbas?

— Ja, med er.

Hon blef irriterad.

— Här ska vara en ros... och så lite grönt.

Hon tog så häftigt blomster ur hans fång, att han tappade alltihop på golfvet.

— Så ni bär er åt!

— Jag stod och tittade på fröken, och så ryckte ni ut en hop, och så...

— Nu får ni plocka opp. Se bara, så det skräpar på Magnas nyskurade golf. På knä, vandal!

Hon pekade befallande med fingret.

Han lade sig lydigt på golfvet och plockade. Han pustade.

— Det är inte alls otrefligt att ligga här.

— Såå.

— Ni har så vackra fötter.

— Var så god och titta inte på mina fötter.

— Det är inte så lätt att låta bli... när man är kär.

— Hvad sa ni?

Han blef blodröd.

— När man är här... på golfvet, menar jag.

— Vet ni hvad ni liknar?

— Nä.

— En stor, kokt hummer. Nå, ge mig nu blommorna!

Han steg vördsamt upp, räckte henne dem. Hon ordnade i vasen, teg. Han tänkte högt:

— Jag får det aldrig sagdt. Och nu befann jag mig ändå i rätta ställningen.

— Pratar ni för er sjelf?

Han suckade.

— Hvarför inte? Då kommer det inte längre. Men just det är det galna.

— Man blir inte klok på er.

— Om jag bara vore klok på mig sjelf.

Han tittade på pendylen.

— Nå, det är nog bäst, jag går tillbaka till folket.

Han bugade sig, hon nickade. När han kommit till dörren, påminde hon sig:

— Är flaggan hissad?

— Inte än.

— Vill ni vara så god och göra det då.

— Med nöje.

Han gaf henne en sista blick, tog fram flaggan, som låg hopbuntad i tamburhörnet, gick ut till flaggkullen, lycklig öfver att ha fått tala med henne. Hon hade ju ändå inte varit ovänlig mot honom. Nästa gång måste du säga det, Benjamin!

"Med nöje". Om han visste, för hvem han hissade flaggan, skulle han inte svarat så.

Gösta gick förbi honom, på väg in, observerade, att han såg påfallande svärmisk

ut, frågade systemen, hvad hon hade gjort med Dalén.

Disa skrattade. Stackars Dalén! En präktig människa, men lite löjlig.

Brodern tyckte, att hon skulle säga åt det trånande maskulinet, att hon inte brydde sig om honom. Men hon ville låta honom lefva i sin illusion. Det vore värre, om hon talte.

Hon betraktade blomsteruppsättningen.

— En underlig kväll, Gösta. Rickard på väg hit.

Brodern kastade en blick ut genom fönstret. Där stod Dalén på kullen och hissade flaggan. Nu var den uppe. Västanbrisen tog i duken. Den fladdrade ett välkommen högt öfver fjorden.

— Är du rädd? — frågade brodern.

— Glad och ängslig på samma gång.

— I kväll öppna vi grinden. Se'n åka vi igenom.

Nu hördes en dof ångbåtssignal. Det var tid att gå ned till bryggan.

Magna följde dem. Hon hade aldrig varit så nyfiken.

* * *

Brate hörde, att de gingo. Han öppnade sin dörr, såg sig försiktigt omkring, gick in i salen, bort till bordet, där tidningarne lågo. Han måste ändå läsa den där artikeln.

Ja, det var riktigt allt sammans. Säkert någon af hans forna kamrater, som skrivit den. I välmening, förstås. Men ondt gjorde det. Folk skulle tänka på dödsmar-

schén igen. Man skulle beklaga honom. Och beklagas — var det värsta af allt.

Han skulle rifva sönder tidningen, kasta bitarna i sin papperskorg. Dalén skulle inte få läsa den, inte stalldrängen, inte lagårdsdrängen. Alltid några mindre.

Han gick till fönstret, såg ut.

Invalidens gård!

Barnen kommo tillbaka uppför sjötrappan. De hade en ung man med sig. Tom rusåde mot honom, höll på att bita honom. Dåligt omen. Gösta måste slå till hunden, som morrande slokade svans.

Brate gick in till sig. Ett nytt ansikte. En ny människa att gömma sig för.

När Gösta på bryggan presenterade Rickard för Magna, ryste hon, fick inte fram något välkommen. Tänk, hur hans ankomst skulle väcka på far?

När de gingo uppför backen, hviskade hon till brodern:

— Det går aldrig väl.

— Var lugn!

— Han får inte träffa far. Det vore grymt.

— Jag vill fars bästa.

— Han måste gå ner till båten igen, ligga där i natt, resa i morgon. Afstyr!

— Hindra mig inte i min plan! Det blir som jag vill.

Hon stannade midt i backen, vände sig till den nykomne:

— Ni kan inte... få träffa honom.

— Hvem, fröken?

Gösta kom emellan.

— Hör inte på henne! Hon är lite upp-
rörd.

— Jag förstår inte.

— Gösta måste tillrättavisa Magna.

— Visa dig gästvänlig!

Hon fann, att hon gått för långt.

— Förlåt, herr...!

Hon häjdade sig. Hon förstod inte hvar-
för.

De gingo tysta upp. Disa var blek.

När de satt sig i salongen och pigan ser-
verade smultron, kom samtalet i gång.

Rickard var ungefär vid Göstas ålder.
Han uttryckte sin förtjusning öfver att en tid
slippa räkna sedlar i riksbanken... ett yrke,
som skulle kunna vara mycket angenämt,
om det vore sina egna sedlar, man räknade.

Men andras! Det låg vemod i tanken.

Han hade aldrig förr varit på en gammal
herrgård. En underlig stämning. De ås-
brutna husen, de åldriga träden, gårdsplanen
med fjordbärgen midt emot — här var natur-
ligtvis ett utmärkt eko. Tänk, att vara herre
på en sådan gård, att hvar morgon stiga ut
på den höga terrassen och hälsa: goddag på
naturen. Vindlekan på taket, fläderbusken i
hörnet, vildvinet kring verandan — detta var
en plats för en diktare. Nå, Gösta skref väl
mycket, när han var hemma?

Där skämtades med Göstas lättja. All-
tid för sen till frukosten. Om middagarna
hade de ett förskräckligt göra att få lif i ho-
nom. Han låg och snarkade i en backe.

Gösta påpekade det hygieniskt viktiga i
att man sof efter badet, men förklaringen
vann inte bifall och Rickard lofvade att väcka
honom med lämpliga medel.

Rickard hade observerat ansiktet i fönstret. Var det löjtnanten?

Gösta nickade.

Han såg ut som jordens olyckligaste människa. Var han sjuk?

Ingen svarade. Det vardt förstämning.

Främlingen förstod, att han varit för när-gången.

Midt i den pinsamma tystnaden reste sig Magna.

— Nu kommer han. Ännu är det tid, herr...!

Hon såg hårdt på Rickard, som inte visste, hvad han skulle tro.

— Är jag i vägen?

Gösta lgnade, fastän han hjärta började klappa, änsligt.

— Visst inte.

Brate kom, med tillkämpad hållning och ett försök till förbindligt leende.

Han stannade framför Rickard, som stigit upp. Gösta gjorde sin plikt.

— Får jag nu presentera dig för min far. Här, pappa, ser du min bästa vän — Rickard Maltoff.

Han uttalade namnet lugnt, eftertryckligt.

Brate ryckte till, tog sig för pannan, fattade i en stol.

— Du sa...?

— Son till öfverste Maltoff.

Fadern fick fram ett förebående, halfkväfdt:

— Gösta!

Rickard bugade sig förvirrad.

— Herr löjtnant, jag är mycket tacksam.

Han var färdig att fatta den gamles hand, men den räcktes inte.

Brates hjärna arbetade: Son till öfverste...! Hans dödsfiendes son! Hur hade Gösta kunnat? Han var öfverrumplad.

Gösta förklarade.

— Min far har inte vetat ditt namn förr än nu.

— Jaså.

Rickard stod som ett frågetecken.

Brate mumlade med ansträngning, iakttagande sin pligt som värd:

— Ni är... välkommen. Förlåt, att jag drar mig tillbaka. Men jag kan inte annat.

Han gick åter in till sig. Nyckeln vreds om. Det blef tyst därinne.

Rickard gaf utlopp åt sin förvåning.

— Hvad betyder detta?

— Talte din far någonsin med dig om dödsmarschen till Kärnboda?

Hos vännen uppsteg ett dystert minne, hvars stämman fick mörk klang.

— Den fick inte nämnas i mitt hem. Men jag har hört andra berätta. Jag har läst om den, senast i en tidning, som låg i ångbåts-hytten. Jag vet allt.

— Nej. Du vet inte, hvem min far är.

— Så säg!

— Ett offer för öfverste Maltoffs eländiga ledning.

Rickard böjde hufvudet, liksom han burit faderns skuld.

— Och detta har du inte sagt mig förut!

— Jag var rädd, att du inte skulle komma. Men du måste komma. Endast här kunde ni två träffas.

Vännen fattade Disas hand och såg innerligt på henne.

— Disa.

Magna förstod. Det kom som kramp i hennes mungipor.

— Syster!

Rickard visste, i hvems hus han kommit. Alla kände, att striden skulle bli hård.

* *

Sommarnatt föll öfver gården.

Rickard kunde inte sofva.

Han såg framför sig det askgrå ansiktet, som förvreds, när Gösta presenterade honom. I förebråelse! Liksom Brate anklagade honom för sin olycka. Inte var det hans fel. Och ändå — ögonen!

När han förr tänkte på den riksskandal, till hvilken hans far genom en dyster slump blef orsak, skändes han för honom. Det tycktes honom obehagligt att heta Maltoff. Han skulle helst velat byta namn. Men det hade varit att underskrifva allmänna opinionens dom. Ja, han skändes, och fast han hade lust för militäryrket, afstod han, därför att han visste, hur han skulle bli utpekad och trakasserad. Han valde en mindre bemärkt syssla, banktjenstemannens. Ett arbete, som inte intresserade honom.

Han var rädd för nya bekantskaper. Folk drog sig till minnes det ödesdiga namnet och satte sonens karaktär på något mystiskt sätt i samband med faderns handlingssätt. När han blef bekant med Gösta, kände han samma fruktan som alltid. Han kom ihåg, hur Gösta ryckte till. Men de blefvo snart goda vänner, och Gösta var nog nobel att ald-

rig såra honom genom en antydning om det förflutna. Och när han så blef presenterad för Disa — på Hasselbacken, en majkväll — förordade inte heller hon någon motvilja. Han fick sedan veta, att Gösta uppmanat henne att inte visa ringaste sinnesrörelse. Det lyckades henne. Det gjorde honom godt. De två voro de enda människor, inför hvilka han kände sig trygg, trots den skuldbörda, som låg i hans namn.

Men nu! När han såg Disas far, kom ångesten öfver honom. Skammen tryckte honom, han kände sig pinad af den situation, hvori hans kärlek indragit honom.

Älskade han henne mindre nu? Nej, han höll gränslöst af henne. De veckor, de träffats i Stockholm, hade grundlagt ett godt och starkt förhållande. Ingenting skulle rubba hans känslor för henne.

Han låg länge vaken i grubbel, innan han somnade.

Frukosten äts i bersån. Brate infann sig inte.

Rickard förstod — Brate afskydde honom. Han ville inte sitta vid samma bord som öfverste Maltoffs son. Rickard var hungrig som en skolpojke, men kunde knappt få ner en bit, därför att värden lyste med sin frånvaro.

Hur skulle han någonsin kunna känna sig som en af familjen? Det var inte vännen, inte en älskande man, som tagits emot och välkomnats, det var en främling, som, tack vare gästfrihetens okränkbara lag, fick stan-

na under samma tak som husets herre. Det plågade honom, att han, som skulle kunnat känna sig fri och lycklig i denna idyll, efter hvars make man fick leta, skulle gå här som om han lefde på nåd.

Efter frukosten satt han ensam med Disa i salen. Hon förstod hvad som tryckte honom och framhöll, att fadern inte åt i bersån, därför att det var så hett ute, blodet steg honom åt hufvudet, det var svalare inne.

Så sade hon af finkänslighet!

Han smekte henne. Hon såg honom forskande in i ögonen.

— Är du rädd för det, som kan komma att inträffa?

— Nej, ty du är mitt allt.

— Och du lofvar att stanna här, så länge du kan för din tjenst?

— Gösta har, med din fars tillstånd, bjudit mig hit under hela semestertiden. Jag afstår inte en sekund från samvaron med dig.

— Det ska' du ha en kyss för.

Just som de kysstes, kom Dalén oförmärkt in. När han såg hvad de hade för sig, blef han så häpen, att han satte sig på klaviaturen af pianot, som stod öppet efter damningen.

När Disa hörde det skrällande disharmönska ackordet, vände hon sig skrattande om.

— Är ni pianist, herr Dalén?

— Något ditåt. För all del, fortsätt! Genera er inte för mig!

Han såg obeskrifligt förlägen ut.

— Jag skulle bara... hur... träffa frökens syster.

— Hon är nog i köket.

Hans digra kroppshydda smet ut.

Rickard kunde inte låta bli att le.

— Hvad gick åt honom?

— Inte vet jag.

— Är han klok, den karlen? Han bligar på dig, som om han vore kär i dig.

— Är det då inte klokt att vara kär i mig? För resten är han kär i mig.

— Nå, om jag träffar honom, så...

— Så tiger du och håller dig i skinnet. Han har ingenting för det, det vet du mycket väl.

— Ja, men...

— Dalén är omistlig här i gården, och du är omistlig för mig. Är du lugn nu?

— Lugn blir jag inte, förrän vi yppat allt för din far.

— Jag ska' säga honom alltsammans.

— Är du nog stark till det?

— Du ger mig styrka.

— Men om du skulle svikta. Nej. Jag söker opp Gösta. Han är mannen.

— Du vill inte, att jag...?

— Det är för mycket för en kvinna. Hvar är Gösta?

— Antagligen har han slumrat in öfver någon dikt af sig sjelf.

— Ju fortare saken blir afgjord, dess bättre.

Han nickade och gick.

Disa ville ändå försöka.

Hon knackade på faderns dörr.

— Far! Får jag komma in?

Faderns svaga stämman hördes därifrån.

— Är det du, Disa?

— Ja. Hur har du det?

— Bättre, om du är hos mig. Jag ska öppna.

Nyckeln vreds om. Disa gick in med klapande hjärta.

— Ah, far!

Dörren slöt sig om henne.

I detsamma kom Dalén in med Magna i salen.

— Jag försäkrar fröken, jag misstar mig inte. Precis där stodo de. Just som det smälde, satte jag mig med en duns på pianot. Jag höll på att få skrällen.

— Det förvånar mig inte alls.

— Förvånar det er inte?

— Det visste jag förut.

— Att...?

— Att det inte lönar sig för herr Dalén att ge min syster smäktande ögon.

— Och jag, som trodde, att det var något tillfälligt.

— Tillfälligt, hvad då?

— Att de kysstes.

— Tror ni, att notarien kommer hit från Stockholm för att kyssa min syster tillfälligt.

— Nä, det vore för mycket begärtd. Ja, då är jag öfverflödig här i huset.

— Långt därifrån.

— Jo, jag flyttar till Lekstad.

— Hvad ska' far säga? Ni är hans allt i allo.

— Jag duger till ingenting. Han finner uog en bättre inspektor än jag.

— Det tror jag inte.

— Jo, då...

Han gick med sorgsna steg.

Magna tänkte gå, då hon såg Disa komma ut från faderns rum

Hon frågade, hur det var med honom.

Fadern satt i sin länstol och rökte. Luf-
ten stod tjock. Röken lugnade honom, tyck-
te han. Markiserna voro nedfällda, han ville
inte se sol. Disa hade satt sig bredvid ho-
nom. Han höll henne i handen. Hon ville
tala, men kunde inte. Hon hade inte hjärta
att göra honom sorg. Hon kände tårarne
komma och gick.

Samvetsqual?

Hon visste, hvad hon skulle kalla det. Hon
hade ju inte gjort något ondt, bara gått och
förälskat sig. Och ändå var det som om hon
gjort far orätt, far, som höll så mycket af
henne.

Favoritbarnet! Magna kunde minnas
från det de voro små, hur Disa ompysslades,
ofta på syskonens bekostnad. Hon skulle ha
det bästa. Med de andra var det inte så no-
ga. Gösta var ju pojke, och en pojke reder
sig utan tillsyn. Men en flicka som Magna!
Åh, hon grät sina modiga tårar uppe på vin-
den. Det vackraste klädningstyget skulle Di-
sa ha, den största dockan, den bästa mat-
biten på bordet.

Föräldrar voro alltid orättvisa. Ett af
barnen blef kelgrisen. Magna ville många
gångar göra systemen ondt, i känslan af att
vara tillbakasatt. Men Disa såg bra ut, lik-
nade mor, hon sjelf var ful. Disa vann alla,
bara hon visade sig, Magna stod blyg och för-
sagd vid dörren, när det kom främmande.
Magna fick ris, Disa karameller.

Så fortsatte det hela uppväxttiden. Den
äldre afundades den yngre. Disa var lycko-
barnet, Magna stod i skamvrån. "Snälla Di-
sa". "Stygga Magna".

Om nätterna, när Magna låg vaken och grubblade — systemen sof redan godt — när stormen högg i knuten, så att tapeten succade, när regnet skvalade i stuprännan, när flöjeln gnisslade på flaggstången och en uggla flög bland gårdsträden med sitt hesa, olycksbådande läte, då blef hon hemsk till mods. Då ville hon stiga upp, smyga sig ned till fjorden och kasta sig i. Men hon höll sig fast i sängkanten och grät sig till sömns.

Modern frågade ofta, hvad det var med henne. Hon ville trösta. Men hon låg jämt sjuk, kunde inte.

Så blef hon satt att sköta hushållet. Det skingrade hennes tankar, om dagen, men om natten var melankolien där igen. Så småningom uppgick hon i pligten. Den blef hennes lif. Hon trälade från morgon till kväll. Hon hade ingen ungdom haft. Men ungdomen tar ut sin rätt, förr eller senare. Hon ville lefva — älska och älskas! Men också nu var det systemen, som stod henne i vägen.

Detta sade hon henne.

Disa blef som yrvaken.

— Jag?

— Naturligtvis är det dig, han tycker om, inte mig.

— Hvem? Rickard?

— Honom ska du få ha i fred. Jag sträcker inte min längtan så långt. Min kärlek är blygsammare.

Disa slog ihop händerna och skrattade.

— Det är väl aldrig...?

— Jo, det är det. Skratta, du! Han är en utmärkt människa, fast inte så elegant och belevad som din notarie. Jag ser inte till utan, jag.

— Var så god och säg inget ondt om Rickard. Han är en karaktär.

— Du ska' inte kunna komma på Benjamin med något fel.

— Han är dum.

— Som förgapat sig i dig, ja.

Sannerligen grälade de inte som när de voro små och kfvades om grankottarne. Men de voro vuxna. Det var allvar.

— Jag går ensam som jag gått från barnår. När jag ser, att jag inte kan få min högsta önskan uppfylld, säger jag mig sjelf, att jag måste undertrycka min afund mot dig. Jag försöker glädjas med dig, se din lycka med en systerlig kärleks ögon. Men, Disa, det är svårt, mycket ondt.

— Detta gör mig ondt. Kan jag inte hjälpa dig på något sätt? Om jag skulle tala vid honom.

— Det vore just den rätta.

— Du känner dig fiendtligt stämd mot mig?

— Jag får mörka tankar. Jag försöker kufya dem. Men om jag inte kan det, om jag inte förmår se din lycka...

Hon bet ihop läpparne.

Disas ansikte målades af förskräckelse.

— Så?

— Jag kan inte se dig och Rickard tillsammans. Han måste bort.

— Nej, Magna!

Det lät som ett skri.

— Jag ska' för min del aldrig underhjälpas er förbindelse.

— Å, den saken afgör far.

— Du får väl se.

Nu visste Disa, hvilken ställning Magna intog till henne. Hon var rädd för allvaret i hennes ord. Hvad hon gjorde, hon visste alltid, att hon hade Magna i närheten.

Herrarne hördes i tamburen. Magna gick.

Rickard hade funnit Gösta i trädgårds-hörnet under gårdens äldsta lind. Dit hade han låtit flytta ut sitt skrifbord, som han använde som pojke. Den svarta skifvan var alldeles fullklottrad med krumelurer. Han hade en ovana att sitta och rita med pennspetsen, när inspirationen svek. Och det tycktes den ha gjort ofta. Herregud, det gamla bordet! Det var så litet, att han nu inte fick rum med sina långa armar.

Det var det vackraste väder. Trädgården låg som en idyll i solen, rosorna doftade, fjärilarne glänste, bofinkarne lockade i löfverket — men han hörde ingen dikt. Han hörde bara ett namn, som entonigt ljud kring honom: Maltoff, Maltoff! Han tänkte bara på gårdagens händelse, på sin mission. Rickard kom och sporrade honom. Då beslöt han sig. Redan i dag måste denna ovisshet få ett slut.

När han inträdde i salen, uppmanade han:

— Gå, jag talar vid far!

— Jag har varit därinne — tillstod Disa — men jag kunde inte.

— Du gick ändå! — utropade Rickard.

— Var det så underligt?

De gingo ut på verandan, inom ropåll.

Gösta drog ett långt andedrag

Nu!

Han närmade sig med bestämda steg faders dörr. Läst. Naturligtvis. Han knackade.

— Far!

— Hvem är det? — kom det strängt därifrån.

— Gösta. Får jag slippa in?

— Hvad vill du?

— Det ska' du få veta.

Dörren öppnades.

De stodo midt emot hvarandra.

— Hur mår du, far?

— Hur jag mår! Inte lär du kunna bota mig.

— Nu ska' vi två talas vid. Vi ska' ha en uppgörelse en gång för alla.

— Å andras vägnar?

— Å andras vägnar.

— Hur länge tänker den där herrn stanna?

— Den där herrn? Min vän!

— Far! Du måste finna dig i detta. Öfvervinna hatet, liksom jag gjort det. Eller hvad tror du, jag kände, när han presenterades för mig, när jag hörde det namn, som för mig var inbegreppet af allt ondt, som jag vant mig att afsky? Tror du inte jag tänkte på din afbrutna karriär, på vår familj, som kunnat lefva i helt andra omständigheter, kanske lysande, om Maltoff inte varit? Tror du inte, jag helst velat spotta bäraren af detta namn i ansiktet, vända honom ryggen och neka att bli bekant? Men antingen det nu var min medfödda blyghet, som segrade, eller den traditionella svenska höfligheten, som tvang mig att låtsas om ingenting, jag bugade mig, bugade mig, du, och inlät mig i en

konservation, måhända något nervös, om, jag tror, den senaste teaterpjäsen. Märkvärdigt! Efter en stund fann jag ingenting stötande hos min interlokutör. Tvärtom, han tycktes mig sympatisk, och när vi skildes, voro vi goda vänner.

— Du knyter vänskapsband med mina fiender.

— Jag försöker vara människa. Och, sanningen att säga, som människa kände jag mig först, när jag kom bort från hemmet. Min uppfostran var kuriös. Ja, hör nu på! Mor låg sjuk mesta tiden, läste bibeln och åt medikamenter. Stackras mor! Jag höll innerligt af henne. Hon hade mitt djupaste deltagande. Hon var en sensitiva, hvars sjuka blod böjde sig för minsta fläkt. En outhärligt fin natur. Men hon kunde inte vårda mig så som hon själf önskade, inte ge mig mod att lefva, att ta nappatag med människorna och arbeta för ett mål.

Du brydde dig inte om mig. I alla händelser förstod du inte mina anlag. Du ville ha mig till militär, detta i känslan af att din egen militära bana blifvit stängd. Men jag motsatte mig din vilja. Jag hatar individernas förkrympning i en generell form, människoslakt, kanonmat. Du blef ursinnig. Med all respekt, far, men du har aldrig lärt mig något annat än rädslan för rottingen. Hade jag trillat af Pedro, som alltid ville skena, eller ramlat i dammen, som hade så hala bräddar, nog kom den där böjlige tingesten fram.

— Prygel gör godt.

— Kanhända — på somliga. Men inte tror jag, du tuktade mig i någon god afsikt. Anej, det var nog bara därför att du själf

blifvit misshandlad af en, som har hårdare hand än du — lifvet.

— Ska' jag stå här och ta emot förebråelser på gamla dar?

— Det är mening med dem. Jag vill klargöra, att jag förstår dig som far och bestraffare. Jag söker en psykologisk förklaringsgrund till din roll af åskmoln. Alla voro vi rädda för dig. När du kom in i rummet, tystnade samtalet. Ingen vågade öppna munnen, förrän du sagt något, vanligen en sarkasm. Du hade godt om sarkasmer. Du var känd som en kvick karl. Men det var inte den älskvärda kvickheten, du presterade, inte den, som leker med människorna och förhållanden som katten med sitt nystan, som småler och förlåter, utan en bitande satir, som drabbade allt och alla. Du fick sista ordet, och det tycktes fröjda dig. Också sa man, att du var högfärdig.

— Högfärdig!

— Nå, den domen lämnar jag åt dess värde. Du var olycklig, du föraktade, du väckte antipati. Jag bät ihop tänderna och hatade dig. Jag minnes, hur jag dref ensam omkring i skogarne och grät öfver, att jag inte hade någon far. Jag ropade: Far! Men bara ekot svarade. Jag har aldrig haft någon far. Hade jag kommit till dig och sagt dig detta, då jag var pojke, hade du stött mig undan.

Brate såg på honom. Så hade sonen aldrig talat.

— Hvart vill du komma med allt detta?

— Så gick min ungdom. Jag andades en sjuk luft. Min själ var sjuk. Men när jag

kom ut bland människorna, vid universitetet, och sedan i hufvudstaden, blef jag förvandlad. Jag såg ljusare på allt, blef tolerant, älskade människorna. Jag hade redan tidigt sett det värsta. Och när jag gick däruppe i Stockholm, där jag fick vänner, tänkte jag på hemmet som på ett hål, där en mullvad rotade i grämsle öfver allt, som lefde i sol. Jag tänkte: Det måste så vara, han måste gå så till döddagar, han kan inte förändras. Men när jag gjorde Rickards bekantskap, flög en tanke opp som en vårfågel: Han kan förändras! Medlet är starkt, men kan lyckas, Gift mot gift — och patienten blir frisk.

— Tack ska' du ha! Det hade varit bättre, om du låtit mig vara i fred.

— Vi få se.

Gösta stod lugn och målmedveten. Brate eldade upp sig inför hans respektlöshet.

— Fattar du inte, att hatet är min religion... det enda, som återstår, sedan alla mina förhoppningar ramlat. Det är det, jag lefvat på under alla dessa år. Ta inte ifrån mig hatet... då dör jag.

— Ditt hat är ofruktbart, det hindrar andras lycka. Därför måste det dö.

Fadern darrade af ifver. Hade sonen förebrått, var det nu hans tur att försvara sig.

— Sätt dig i mitt ställe, så kan du beslå dig sjelf med lögn. Eller hur tror du, det kändes, då jag fann, att mina krafter voro förbi, då jag måste begära afsked från ett yrke, som jag älskade mer än något annat. Hur tror du, det kändes, pojke, att dra sig tillbaka till den här aflägsna landtgården och rota i jorden, fastän jag längtade till en sysselsättning midt i lifsvimlet, till en representativ

plats, där jag kunde utmärka mig, stiga allt högre och kanske en dag sitta på taburetten. Jag kände förmågan, du. Den sprängde och ropade inom mig. Jag var ärelysten, jag visste, att jag hade bättre intelligens, var mer kompetent, kunde bli mer nyttig än mången, om ett gunstigt öde förde mig fram. Och så... att kastas ikull, med bundna händer, att ligga överksam, oförmögen till arbete. Å, du må tro, jag har mer än en gång varit nära sjelfmordet, men afstått för hustrus och barns skull. Att gå här som en fruktad skugga, på stället marsch, då jag ville ut, ut... långt från detta dystra hem, denna ödsliga byggd! Och att heta "löjtnant" hela mitt lif. En, som stupade vid reväljen och aldrig kunde resa sig. Har jag inte skäl till bitterhet?

— Jag säger ju, att jag förstår dig, att det gör mig ondt om dig.

— Jag vill inte ha ditt medlidande. Kalla det högfärd, du! Men min "högfärd" är något annat än en lust att isolera mig... jag vill skydda mitt sår. Jag vill ha ro för utomstående. Jag är människoskygg... låt mig i Guds namn vara det. Jag stör ingen, jag vill inte störas. Ingen får säga ett ord. Tig!

Han var trött af ansträngningen, sjönk ned i sin länstol, andades tungt.

Far och son, som tyckte, att de nu träffats för första gången, betraktade hvarandra under stridiga känslor. Så gick Gösta bort till fadern, lade sin hand på hans axel.

— Du har pligter mot andra.

— Min närvaro fördystrar. Ingen längtar efter mitt sällskap. Jag är för länge sedan

död för världen. Människorna och jag känna hvarandra inte.

— Jo, far, vi hålla af dig, därför att vi förstå dig. Ja, jag, din son, skulle vilja bära dig på mina händer.

Han klappade fadern, som blef fuktig i ögat.

— Du, Gösta!

— Jag lider med dig. Och jag vill bereda dig ro på din ålderdom.

— Genom att pröfva mig till det yttersta.

— Du ska' inse, att jag har rätt. Du ska' förlåta min vän det namn, han bär, du ska' förlåta alla bärare af detta namn. Har du aldrig känt lust att bli fri från hatet?

Fadern undvek hans blick.

— Fråga mig inte.

— Du har ändå! Å, här är så trångt och dammigt, i det gamla hemmet. Här hänga spindelväfvar i hörnen, och luften är unken. Opp med fönsterna, så att den friska luften spelar in! Vill du inte vara med om denna förvandling?

— Nej, jag vill ruttna i min ensamhet. Jag fordrar inte frisk luft, och jag afskyr solen. Hon har en gång stungit min hjärna. Jag älskar skuggan.

— Jag vill föra dig ut i solen. Du ska känna dig ung igen. Lyd mig bara, lyd!

— Jag lyder ingen.

— Jag tvingar dig.

— Ingen kan tvinga mig till något.

— Jag tar makten öfver dig. Jag är yngre än du. Håll dig nu rak i ryggen, gamle!

Gösta öppnade hastigt fönstret, ropade ut åt verandan:

— Rickard!

Ögonblicket därpå stod Maltoff på tröskeln.

— Far! Detta är min bästa vän. Han är mig i den brors ställe, jag aldrig haft. Vänskap fordrar offer, jag har offrat hatet. Men det är inte nog — jag fick mitt hat af dig. Du ska' offra ditt hat till honom. Han står där, färdig att bli mottagen af dig. Du ska' ropa honom till dig, ta honom i dina armar och kalla honom din son.

Fadern hade rest sig. Hans ansiktsmuskler spändes energiskt. Rösten arbetade sig fram till ett skri.

— Min son? Aldrig!

Jag har låtit honom bo under mitt tak, därför att jag är hans värd. Men han är saltet i mitt sår. Jag härdar inte längre ut. Äfven med fara att kallas brutal, från mina sinnen, så säger jag honom: Bort härifrån! Bort från min gård!

— Far!

Gösta knöt ofrivilligt händerna, i känslan af sin maktlöshet. Rickard sänkte blickarne mot golvet.

Då kom Disa in. Hon hade hört det sista och yttrade helt lugnt:

— Ska' Rickard Maltoff bort, så följer jag honom.

Brate måste ett ögonblick samla sina tankar. Så hviskade han:

— Hvad vill detta säga? En komplott bakom min rygg.

— Jag älskar honom.

— Disa! Nej, det är inte sannt. Du bara gycklar med mig. Men det ska' du inte göra.

Det är grymt af dig. Disa! Får jag se, att det är du.

Han tog dottern i sina armar, smekte hennes ljusa hår.

— Jo, det är du. Du var alltid mitt käraste barn. Du är så lik din mor. Men hvad är det, du säger?

— Jag älskar honom.

— Du vill pröfva mig. Men det kan bli för mycket för mig. Du älskar honom — säger du. Gå ifrån mig, barn, gå ifrån mig!

Han stötte henne ifrån sig. Hon tydde till Rickard.

Gösta frågade, aldeles intill fadern:

— Vill du mista henne?

— Du sätter solen på min hjässa. Ta bort den! Om jag vill mista henne? Nej. Hvem vill mista det käraste, man eger?

— Förmår du då inte göra en upoffring för hennes skull?

— För hennes skull...

— Hon är mors afbild. Mor ville alltid, att du skulle förlåta. Det sista, hon sa på dödsbädden var: "Glöm hatet!" Kommer du ihåg det?

Han nickade.

— Ja, jag kommer i håg det. Så slocknade hennes ögon. Men dödsmarschen, dödsmarschen!

— Han, som ledde den, är död. Och här stå två unga människor, som vänta på sin lycka. Gif dem den!

— Jag har sjelf varit så olycklig.

— Just därför.

— Där stå ni så hårda framför mig. Ni ha ingen barmhertighet. Finns det då ingen hjälp i detta?

Han stödde sig mot bordet, torkade svetten ur pannan. Då hörde han någon bakom sig. Det var Magna. Han grep henne i armen.

— Du, Magna! Vet du, hvad de vilja? Det är för mycket! Jag kan inte tänka mer, inte se mer. För mig in! Det är slut med mig... slut...

Svindeln kom. Han vacklade. De andra rusade fram. Men Magna höll honom upprätt.

— Anej. Jag stöder honom. Ni behöver inte göra er besvär.

Hon förde in honom i sängkammaren.

De andra gingo, ordlösa, gripna af situationen.

Doktor Strand kom på eftermiddagen, stannade öfver natten.

Fallet var betänkligt.

Magna satt hos fadern, lämnade inte sjukbädden. Brate låg med slutna ögon och teg. Han tålde inte läkare. De störde bara patienterna. Han blundade, men hörde, hvad Strand hviskade till dottern, tänkte, det var inte så illa som doktorn lät påskina. Han skulle nog komma upp igen. Han var seg.

De öfriga barnen ville han inte se, ej ens Disa — alldeles inte den främmande. Gösta befann sig i en förfärlig oro. Att inte få se sin egen far, som låg och led!

Han gick af och an i salen.

Strand hade varit inne hos den sjuke, kom ut, tyst, allvarlig.

Göta skyndade emot honom. Hela hans varelse skälfde.

— Nå?

Strand ruskade på hufvudet.

— Ruska inte på hufvudet, människa, utan säg mig, hur det är.

— Det står illa till.

— Ska han dö?

— Visst ska han dö.

— Ja, men är slutet nära förestående?

Du ser ju, hur otålig jag är.

— Hvad vet jag? Med tumören på hjärnan och hans svaga hjärtverksamhet, så ...

— Kan du inte få honom på fötter igen? Finns det inte något oförsökt medel, som?

— Jag har gjort allt, hvad jag kan.

— Du kan visst inte mycket. Jag har alltid misstänkt, att du är en medelmåttig läkare. I Upsala festade du bara. Hvad lärde du dig egentligen? Att ta lifvet af folk.

Han visste knappt, hvad han sade. Han var ohyggligt nervös, hade inte sofvit.

Strand nöjde sig med en axelryckning.

Gösta gjorde en fråga, som han hittills inte vågat göra.

— Tror du, att det är den våldsamma sinnesrörelsen, som orsakat recidivet?

— Utan tvifvel.

— Men i så fall, Strand, i så fall skulle ju jag... vara orsak... till min fars död?

Han lutade sig snyftande mot Strands axel.

— Lugna dig!

— Det är förfärligt. Jag skulle vara...! Nej, jag kan inte tänka mig det! Jag kan inte tänka alls. Min hjärna är utpinad. Mitt hufvud värker. Jag fryser, fast det är midt i sommaren.

— Seså, ta dig en promenad, så blir du bättre. Eller gå och lägg dig!

— Tror du, jag kan sofva, medan han ligger sjuk. Strand, frågade hon inte efter mig?

Strand teg.

— Inte frågat... Jag går in!

Strand högg honom i armen.

— Nej, jag förbjuder dig. Han skulle bli för upprörd. Låt honom ligga i sin dvala.

— Hand måste bli frisk! Du måste skriva ut något åt honom, som hjälper. Se, här är papper, penna och bläck. Skrif, om du vill anses kunna något, skrif, om du fortfarande vill vara vår husläkare, skrif, om du är min vän. Jag ska' ögonblickligen skicka bud till apoteket. Skrif, innan det är för sent!

— Min makt är slut.

Gösta slängde bort papperet, han tagit från bordet.

— Stackare!

— Lyd mitt råd, Gösta, gå till hvila. För min del är jag obehöflig här. Jag har andra sjukbesök och måste resa. Vi träffas — efteråt.

Han gick.

Gösta sjönk ned i en soffa. Efteråt — efteråt — det var tydligt.

Och ingen människa att tala med. Hvar voro Disa och Rickard?

Om han skulle söka dem?

Då kom Dalén i tamburen.

— Hur är det med löjtnanten?

Gösta kände som ett samvetsstygn.

— Med löjtnanten?

— Folket frågar.

— Folket! Hvad har det med den saken att göra?

— Löjtnanten är afhållen af sina underhafvande. Alla veta de om hans lifs olycka. Sådant inger sympati. Han har alltid gått dystert ibland dem, hans ord har varit kort och stråft, men alla hysa vördnad för honom, i synnerhet som han gjort mycket godt mot de fattiga.

— Nå, hvad säger man nu?

— Nu? Jo, att om iöjtnanten skulle dö, skulle de sakna honom.

— Jag menar... talas det något om, hur han blifvit sjuk den här gången, har man reda på den särskilda orsaken?

Den gamle torparen ruskade på hufvudet, så snart ett visst namn nämndes.

Göstas fråga kom blixtnabb.

— Mitt?

— Nej, den unge herr Maltoffs. Alla känna ju till dödsorsaken. Af de gamle finns det en och annan, som sjelf var med. Minnet af den händelsen sprider ännu sin skräck i bygden.

— Jaså, Maltoff. Och man vet, förstås, att han är min vän, att det var jag, som förde honom hit.

— Ja visst.

— Nå, vet man också, att Maltoff är kär i min syster.

— Jojomen. Man har ju sett dem tillsammans.

— Och det väcker motvilja. Eller hur?

— Ja, i synnerhet hos en.

— Hos en?

Dalén vände sig bort.

— Jaså ... jag glömde.

— Vi ska inte tala om det.

— Nej, sådant går öfver.

— Sådant går aldrig öfver, herr Brate.
Han närmade sig förstuderren.

— Ja, jag säger väl då till folket, att...

— Att de ska inte för tidigt göra sig förhoppningar om begravningskalas.

Dalén gick med tunga steg. På verandan mötte han Maltoff. De hade ej talt vid hvarandra, tego också nu. De sågo blott in i hvarandras ögon — och så förbi.

Det pinade Rickard att möta honom. Det var som om han vore skuld till Daléns öde. Luften var fylld af skrämsel och samvetskvat. Ändå stannade han.

Knappt hade han frågat Gösta, hur det stod till därinne, förrän denne utbrast:

— Om vi aldrig hade träffats!

— Vi?

— Om du aldrig hade mött min syster!

— Gösta!

— Om jag inte kommit hit. Man ska inte jaga opp fåglarne, som sofva i sina bon under takåsen. De skrika vilsna och få aldrig ro igen. Man ska inte blåsa opp dammet. Det retar bara struparne. Hvarför skulle jag vara den storm, som hvirflade opp sophögen? Det luktar bara ruttet.

Han var i högsta grad upprifven.

— Ängrade du?

— Vet du inte, att jag dödat min egen far? Om jag inte velat rädda honom från hatet, hade han gått här i sin dolskhet, oåtkomlig, med en slags tillfredsställelse med sig sjelf. Ty hatet stärker, du. Det har varit hans lifsbröd under många år. Men jag ryckte brödet ur hans mun. Nu slitats vi om det, han är hungrig, jag mättar honom inte. Han dignar. Försona! Bara dumt! Låt män-

niskorna gå med sina onda tankar. Tystnad är det enda, som duger. Jag har burit mig åt som en dåre.

Rickard bad honom att inte göra sig några förebråelser. Felet var Rickards. Men begge hade rent motiv.

Där stodo de och försökte lyfta bördan från hvarandras skuldror. De stodo där i sin ungdom och hänförelse. De hade sårat den gamle, utan att vilja det. Om det fanns en försyn, kunde den anklaga dem? Den ene kämpade för sin lycka, den andre för sin fars, och begge kämpade de för hennes lycka — Disas.

De fattade hvarandras händer och märkte inte, att Disa gled in i rummet.

— Gösta, vet du hvad det är för en dag?

Han eftersinnade. Disa gick bort till moderns porträtt öfver pianot, satte en liten bukkett i ramens hörn.

— Mors dödsdag!

Disa pekade på dörren midt emot tamburen.

— Där inne dog hon, Rickard.

Detta rum stod sängdt hela året. Endast den sjunde juli öppnades det. Fadern gick dit in och höll andakt. Han kom ut som förklarad. Han hade talat med den döda, sade han. Hon hade gett honom frid. Ingen af barnen gick dit. Magna hade nyckeln, men gick inte dit sjelf. Fadern gick aldrig i kyrkan, bara dit.

I dag kunde han det inte.

Göstas ansikte lystes upp af en idé.

— Tänk, om...

Systemen frågade, hvad han menade.

— Om man kunde få honom dit in. Då kanske...

Nu hörde de Brates brutna stämman. Han hade stigit upp! Det tycktes som om han försökte öfvertala Magna till något. Men hon vägrade.

De drogo sig tillbaka, tills han kallade på dem, om han kallade.

Stödd af Magna, kom Brate in i salen, vårdslöst klädd, en sjukling, som oförmodadt lämnat sin bädd.

— Ser du, jag kan gå.

— Nej, du orkar inte. Du borde lägga dig igen.

— Jag går bra.

Hon ledde honom ut i matrummet, från hvars fönster man hade utsikt inåt landskapet. Hans gård! Hvad den var vacker med fält och klöfvervallar! Han tyckte, att den aldrig varit så vacker som nu. Och den skulle han lämna! Nej, han ville lefva, stanna bland dessa berg och skogar, vid den blå, sjungande fjorden.

Där borta, under fjället, i den gröna liden, låg familjegravven. Där hvilade hon under ekarne. Två brutna ögon i Solliden. Hon ropade. Men allt det andra ropade också. Han visste inte, hvart hon skulle. Det var ingen.

Det var tio år, sedan ögonen brusto. Den sjunde juli. Sjunde! Hvad var det i dag? Att han glömt det!

— Jag vill in i mors rum, Magna!

— Du bör inte.

Under nio år hade han hvarje sjunde juli varit där. Och han skulle svika nu. Nej! Hon

visste, hvad det betydde för honom. Han fick tröst. Och aldrig hade han varit så tyngd af sorg som nu.

Han tvang henne med sig in i salen. De stodo utanför dödsrummet.

— Öppna!

— Det blir för stark sinnesrörelse för dig. Doktorn har sagt...

— Öppna, säger jag!

— Låt mig leda dig tillbaka till sängkammaren. Det blir det bästa.

— Jag vill inte. Hvem befaller, du eller jag? Så länge jag lefver, befaller jag. När jag är död, kan du göra hvad du vill.

— Jag kan inte ansvara för mig sjelf, om jag låter dig gå dit in. Om du också säger, att du får tröst, måste du genomkämpa en strid, innan du får ro. Och din svaga hälsa...

Han tog henne om hufvudet med bägge händerna.

— Låt mig se på dig riktigt! Du är rädd för min hälsa. Men har du inte också ett annat skäl? Du är rädd, att jag skall känna mig mild mot — honom. Att jag skall svika mig sjelf. Du vill inte, att jag skall glömma.

— Far!

Det lät skuldmedvetet.

— Hvad låg i det tonfallet? Gissade jag rätt?

Hon bar nyckeln i sin ficka. Han tillsade henne att ge honom den. Hon teg, hårdt. Han var inte nog stark att ta den. Han skrek:

— Lyd!

Men hon stod obönhörlig.

I detta ögonblick stod Gösta framför

dem. Han stirrade på faderns utmärglade ansikte.

— Kom, min gosse! Jag har inte sett dig... inte velat se dig. Men nu ska du hjälpa mig. Hon vill inte släppa in mig, du.

Gösta grep henne i armen.

— Seså!

— Kan du inte hålla dig utanför detta?

— Ge far nyckeln, eller...

Han tryckte henne mot golvet, så att hon kved.

Motvilligt tog hon fram nyckeln. Gösta öppnade dörren. Fadern gick in. Ensam, ingen fick följa honom. Dörren slöt sig.

Magna stod med hvita läppar, kalla ögon.

— Våld... mot syster.

— För hans skull.

— Aldrig hänsyn för mig.

— Du har inte hänsyn för andra. Du tänker bara på dig sjelf.

De hörde, hur fadern mumlade. Han bad. Han, den hårde. Den döde var den enda, som hade makt öfver honom. Nu såg han henne, nu hörde han henne, han höll hennes hand. Han mjuknade upp, fick en ny syn.

Plötsligt blef det tyst därinne. Han bad ej längre. De lyssnade förskräckta. Magna skyndade till dörren. Gösta ställde sig i vägen.

— Nej. Du vill störa honom i fridsarbetet. Du vill, att mor ska göra halfgjordt verk. Jag genomskådar dig. Jag står här och vaktar dörren, tills han kommer.

— Han ligger träffad af slag.

— Då skulle vi ha hört honom ramla ömkull. Han ber tyst.

Hon hånade:
— Och du tror, att han kan förvandlas!

Han svarade mildt, att, när han varit nära att begå en låghet, hade tanken på modern hindrat honom därifrån. När han varit ett rof för ångesten öfver sin uselhet, hade minnet af modern verkat renande, förädlande. De döda hypnotisera de lefvande. Och då han kunnat känna hennes lyckliggörande inverkan, när han kunnat höra hennes röst, känna hennes smekning i förtviflans stunder, hur mycket mer skulle då inte fadern, som stod henne närmare — så sannt som mannen är ett med hustrun, och detta äktenskap hade varit harmoniskt — kunna erfara hennes välsignelserika närvaro! Man behöfde inte inträngas under någon spiritistisk rubrik för att förstå, att våra anhöriga stå oss nära efter döden. Han talade af erfarenhet.

Hon framhärddade.

— En tro för svaga hjärnor.

— Smäda du! Det berör mig inte. Du bemantlar din fruktan med ditt tvifvel. Du är rädd, att det ska gå som du inte vill. Därför smädar du.

— Jag har aldrig känt hvad du talar om. Kan inte förstå det.

— Därför att du är styfsint, oböjljig. Gråter du aldrig?

— Nej.

— Synd om de människor, som inte kunna gråta.

— Det finns bara en sak, som kan tvinga mig till gråt. Lyckan. Men den kommer aldrig.

— Det vet du inte.

— Jag är född att försaka. Född hård.
Klandra mig inte! Ingen gör om sin natur.
Han veknade, tog hennes hand.

— Stackars syster! Jag börjar förstå dig. Låt oss inte mer tala härom. Men lofva mig en sak. Gör intet för att hindra Disas och Rickards förening. Tig, Magna, tig! Låt saken ha sin gång. Du vinner ingenting på att mista våra sympatier. Det är storartadt, om du besegrar dig sjelf. Lofvar du?

— Det är för mycket för en människa.

— Född att försaka, sa du. Du ska försaka din afund. Om du inte kan bli lycklig utåt, så skaffa dig själsfrid. Magna, vi skulle hålla af dig. Förhållandet mellan dig och oss har alltid skorrat. Du har gått slutet och otillgänglig bland oss. Tycker du inte, att tiden är inne för fredlig uppgörelse syskonen emellan?

Hans ord gjorde henne godt. Det var som om det onda vek ifrån henne. Hennes svar föll vackert i stillheten.

— Du har rätt. Jag ska inte hindra.

— Du offrar dig sjelf. Det är kanske den högsta lyckan. En stor dag för dig, Magna, värdig mors minne.

— Mör!

Han gick, kom omedelbart tillbaka med Disa och Rickard. De tryckte hennes händer.

— Tacka mig inte.

Ett hinder var undanröjdt. Det svåraste återstod.

De hörde Brates steg. Disa och Rickard gingo undan.

Den sjuke stöde sig, ytterst medtagen, mot dörrposten.

— Hjälp mig!

Gösta höll honom uppe, förde honom till en emma, som Magna drog fram. Han talte så lågt, att de knappt kunde uppfatta.

— Mina krafter äro slut. Men jag fick frid. "Glöm hatet" — sa hon. "Glöm hatet!" En väldig predikan. Jag böjde mig under den. Inför döden blir hatet smått. Allt blir smått.

Gösta höll hans hand.

— Du får inte dö, far.

— Det är skönt att dö, när man gjort opp räkningen. Döden är punkten efter livvets omening. Jag har plågats fram till den punkten... af dig.

— Kan du förlåta mig?

— Förlåta? Jag tackar dig. Du har befriat mig från min tyngsta börda. Jag sa, att hatet var min religion. Ja, det var det. Det höll mig uppe. Jag ingaf respekt. Men det var en eländig religion. Jag längtade i hemlighet efter en annan. Det kan jag be känna nu. Jag har funnit den.

Han såg sig kring.

— Hvar är Disa och din vän?

Gösta vinkade fram dem.

Ett par skrämde fåglar. Var inte rädda för mig. Jag är inte vred. Min dotter! Min andre son. Ni ska fatta hvarandras händer, så att jag ser det, och så ska ni minnas gubben utan bitterhet...

Han orkade ej tala mer. Hans hufvud sjönk ned mot bröstet. De sågo på honom. Gårdsklockan ringde. Dagen var slut.

De trötte gingo till ro, vindlekan stannade,
trädgårdssångarn sjöng sin sista drill.
Natten kom.

De skulle bädda ned honom vid hans hu-
strus sida, under Marne, som vaggade för
fjordvinden.

Solliden... Solliden...

